

УДК 35.088.6

ТЕХНОЛОГІЇ ЛОБІЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ОСНОВІ ПРИНЦИПУ БІЛЬШОСТІ

Ярової Т.С.

к.н.держ. упр., доцент, доцент кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом,
м. Київ, вул. Фрометівська, 2, 02000, Україна
тел. (044)-490-95-00, e-mail: tikhon_9563963@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7266-3829, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-191-198>

ECHNOLOGIES OF LOBBYING INTERESTS OF CIVIL SOCIETY BASED ON THE PRINCIPLE OF FUNDAMENTALITY

T. Yarovoy

PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management,
Kyiv, Str. Frometivska, 2, 02000, Ukraine
tel: (044)-490-95-00, e-mail: tikhon_9563963@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7266-3829, <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-191-198>

Анотація. В статті розглянуто технології лобіювання інтересів громадянського суспільства, як комплекс методів та інструментів, що направлені на досягнення певних цілей. Розглянуто можливості для проведення лобістської діяльності, що обумовлені соціальним статусом громадян, їх економічним потенціалом. Досліджено методи лобіювання власних інтересів окремими групами громадян, які складають переважну більшість населення будь-яких країн світу, в основі яких лежать потреби в належному; соціальному; медичному; науковому; продовольчому; побутовому та культурно-просвітницькому забезпеченні. Вивчено особливості формування лобістських груп, до яких віднесено певні верстви населення, можливості яких мають різний соціальний, економічний та освітній рівень. Серед досліджуваних лобістських груп, основними об'єктами було виділено фінансово-промислові структури, які мають вплив на процеси державного управління, громадські організації та окремих громадян як суб'єктів лобіювання власних інтересів. Розглянуто проблематику нерівних можливостей для реалізації власних інтересів представниками переважної більшості громадян, законним способом, та бізнесових структур, які використовують адміністративні важелі. Встановлено причина та фактори такої нерівноправності. Досліджено теоретичне підґрунтя поняття лобізму, як системного явища, що характеризується певною діяльністю в рамках визначеними законом. Проведено аналіз можливих шляхів реалізації інтересів громадянського суспільства в умовах глобалізації та інтеграції нашої країни до Європейського співтовариства. Встановлено необхідність формування єдиної національної концепції з забезпечення безпеки громадянського суспільства, як складової національної безпеки України на базі сучасних інформаційних технологій штучного інтелекту, ефективних нормативно-правових інструментів та соціальної підтримки такої ініціативи переважною більшістю громадян.

Ключові слова: технології лобіювання, інтереси більшості, громадянське суспільство, більшість населення, державне управління, безпека громадянського суспільства.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 16

Annotation. The article considers the technologies of lobbying the interests of civil society as a set of methods and tools aimed at achieving certain goals. The possibilities for lobbying activity, which are conditioned by social status of citizens, their economic potential, are considered. The methods of lobbying their own interests by separate groups of citizens, which make up the vast majority of the population of any countries of the world, are based on the needs of the proper: social; medical; scientific food; domestic and cultural-educational provision. The peculiarities of formation of lobby groups, which include certain segments of the population, the possibilities of which have different social, economic and educational levels, are studied. Among the investigated lobby groups, the main objects were allocated financial and industrial structures that have an impact on the processes of public administration, public organizations and individuals as subjects of lobbying their own interests. The problems of unequal opportunities for realization of own interests by the representatives of the overwhelming majority of citizens, in a legitimate way, and business structures that use administrative levers are considered. The cause and the factors of such inequality are established. The theoretical basis of the notion of lobbyism, as a systemic phenomenon, characterized by a certain activity within the framework of the law is investigated. The analysis of possible ways of realizing the interests of civil society in the conditions of globalization

and integration of our country into the European Community is carried out. The necessity of forming a unified national concept for ensuring the security of civil society as an integral part of national security of Ukraine based on modern information technologies of artificial intelligence, effective legal instruments and social support of such initiative by the overwhelming majority of citizens is established.

Key words: *technology of lobbying, the interests of the majority, civil society, the majority of the population, public administration, the security of civil society.*

Formulas.: 0; fig.: 0; tabl.: 0, bibl.: 16

Постановка проблеми. Поняття демократії, яке складає основу всього цивілізованого світу уособлює в собі ряд демократичних принципів, зокрема: принцип поділу влади; принципу незалежного вибору органів державної влади, принципу гласності, незалежного контролю, і найголовнішого принципу, без якого не може відбутися жодне волевиявлення незалежних громадян, жодної виборчої кампанії – це принцип більшості. Проте слідкуючи за структурою формування доходів населення в світі, за даними науково-дослідного інституту «Credit Suisse» [1], а також згідно статистичних даних Європейського Союзу [2] та за інформацією сайту статистики Російської федерації [3], володіє переважною більшістю ресурсів, як в Україні зокрема, так і в світі в цілому, далеко не більшість населення. Це питання було б дискусійним, якщо в слабо розвинених країнах, ця переважна більшість не знаходилась за межею бідності. Тому зазначені принципи демократії, або не працюють, або лобістські технології збагачених прошарків населення набагато ефективніші, результативні та головне – фінансово забезпечені. Отже, проблема бідності населення, як в Україні так і в багатьох країнах світу залишається не вирішеною.

Незважаючи на отриману статистику, значну соціально роботу Європейського союзу, міжнародних банків, благодійних організацій, та ін., лобіювання інтересів більшості залишається поза увагою, оскільки допомога, що спрямована на підтримку незахищених верств населення з боку світової спільноти, направлена на підтримку їх існування, а не на активні заходи з реалізації лобістських інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед багатьох вчених, що

займаються проблемами дослідження лобізму, а також у визначеннях, що представлені в проектах законів, пов'язаних із так-званою легалізацією лобістської діяльності в Україні (проект закону «Про лобізм» № 5144 [4], проект закону «Про правовий статус груп об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді України» № 3188-1 [5]), саме поняття лобізму асоціюється із законними способами реалізації інтересів певних громадянських груп. Так, Т. Кокс, досліджуючи проблеми демократичного розвитку США, визначив соціальний лобізм, як головний демократичний чинник в системі державного управління [6]. В. Сергеев у статті «Можливості неурядових організацій», також наголосив на законних способах реалізації інтересів громадянського суспільства, провівши межу між законними способами лобіювання та протиправною діяльністю [7]. В. Нестерович присвятив не одну працю лобізму, де характеризує дане явище, як законну діяльність, направлену на реалізацію інтересів суб'єктів лобіювання [8]. Д. Базилевич, вивчав особливості лобізму в Україні, який також відносить себе до прихильників принципів законності лобізму [9].

Таким чином, законну діяльність пов'язану із реалізацію колективних інтересів можна називати лобізмом.

Предметом дослідження даної статті є встановлення саме технологій лобіювання інтересів переважної кількості населення, що проживає на території, яка має певні ресурси.

Активні напрями наукової роботи знайшли своє відображення у працях: Т. Бельської, В. Дрешпака, С. Зотова, Ю. Кальниша, В. Павлова, В. Півцаєвої, С. Степаненка, О. Войнич, А. Бентлі,

В. Кіплінджера, Д. Трумена, П. Херрінга, Д. Макгенрі та ін.

Правовим аспектам лобіювання інтересів громадянського суспільства присвячено праці В. Нестеровича, В. Федоренка та інших дослідників.

Загалом думка представників наукової сфери зводиться до формування законодавчих актів, які дають можливість проводити громадянську політику в законодавчому полі, в рамках встановлених державною владою.

Формулювання цілей статті. Розгляд технологій лобіювання інтересів громадянського суспільства. Дослідження методів лобіювання власних інтересів окремими групами громадян, які складають переважну більшість населення. Проведення аналізу можливих шляхів реалізації інтересів громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед значної кількості думок, щодо формування ефективних технологій лобіювання інтересів переважної кількості громадян в суспільстві, є багато пропозицій щодо упорядкування законодавчих ініціатив в єдину систему правових важелів. Такий підхід, в цілому, відповідає здоровому глузду та ефективній, системній, роботі. Проте, ряд положень, які передбачені законодавцем, не дають можливість проводити пряму активну громадянську політику та блокуються іншими нормативними документами, що створює колізії в законі. Так, згідно основного закону України (ст. 13 КУ) право на державну власність виключно належить народу України, а реалії сьогодення, що виражені в масовому захопленні державного майна можновладцями, через неефективність законодавчої системи, яка передбачає лише висловлення мирного протесту з боку громадянського суспільства, унеможливають виконання норм основного закону переважною більшістю громадян України.

Серед загальної кількості думок вищезгаданих представників наукової сфери, доцільно виділити думку дослідника

В. Нестеровича, який представив свою позицію в гнучкій системі застосування положень Конституції, як основного закону, для реалізації лобістських інтересів громадянського суспільства. Так, зважаючи на ряд нерегульованих позицій, Конституцію можна вважати основним законом, що відкриває деякі можливості для проведення спеціальних заходів з лобіювання громадянських. Перш за все це стосується ініціатив проведення всенародних референдумів, на яких позачергово можуть вирішуватись ключові громадянські рішення (ч. 2, ст. 72 КУ).

Досліджуючи найбільш вагомий результати в цьому напрямку, слід відзначити пропозиції, які окреслені в проекті закону «Про правовий статус груп об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді України». Так, ст. 3 цього законопроекту передбачено, що об'єктами впливу груп спільних інтересів можуть бути народні депутати України, їх фракції і групи, комітети і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради [10], проте, яким чином діяти, в проекті закону не передбачено. Більш вдалий, на нашу думку, «Проект Закону про лобіювання» № 5144-1 від 05.10.2016, що передбачає реалізовувати інтереси громадянського суспільства використовуючи спеціальних суб'єктів лобіювання, які можуть бути, як юридичними, так і фізичними особами. Крім того, дана діяльність є оплатною і передбачає більші можливості для суб'єктів лобіювання. Відповідно ст. 5, п. 2 законопроекту, суб'єкт лобіювання може мати доступ до приміщень Верховної Ради, а також згідно п. 1 цієї статті, має право недоторканості своєї законної діяльності. Тому, можна відзначити, що перші кроки в процесі лобіювання інтересів переважної більшості населення України зроблено, проте формування механізмів лобіювання, ні законодавством України, ні запропонованими законами не передбачено. Усі активні заходи, направлені на просування інтересів більшості громадян законом не передбачені. До таких заходів можна

віднести: блокування незаконних дій можновладців та організованих злочинних груп, що мають адміністративний ресурс та підтримку з боку силових структур; позасудової процедури повернення в державну власність державного майна, що отримано незаконним способом, у разі недієздатності суддівської системи; проведення розширеного голосування в Верховній Раді України, із залученням громадянського суспільства; можливості вносити зміни до діючих законів та підзаконних актів шляхом референдуму (голосування) та ін.

Отже, на сучасному етапі розвитку наукової думки, переважна більшість досліджень, в основному, направлена на надання певної допомоги незахищеним верствам населення, тобто тим потенційним лобістам, які мають активно просувати власні інтереси, а не отримувати лише часткову соціальну, правову, матеріальну, або медичну допомогу. Відповідні дії лише послаблюють активність таких громадян, відволікають увагу від головних об'єктів в лобіювання, а саме: економічного потенціалу, природніх ресурсів, технологічного потенціалу, державного управління, міжнародної діяльності.

Більш того, запропоновані проекти законів, пропозиції щодо створення громадянського контролю над владою, журналістського контролю, міжнародного контролю, не дають переваг лобістам громадянам перед лобістами фінансово-промисловими групами, оскільки рамки лобіювання, запропоновані державою та рядом популістських організацій обмежують тих людей, що проводять лобістську політику чесно, в рамках українського законодавства. Громадяни України не можуть купити голос жодного з депутатів, для прийняття потрібного народу України рішення, хоча й фінансові можливості інтересів більшості таких громадян в сумі, можуть набагато перевищувати фінансові можливості дрібних лобістів у Верховній Раді. Таким чином, на сьогоднішній день, будь-які спроби створити умови для лобіювання

пересічних громадян України, можна розцінювати, як піар-акцію окремих депутатів, або додаванням в Кримінальний Кодекс додаткової статті, що також не вирішує проблему в цілому.

З погляду на стан захищеності громадян України, що запропонований законодавцем, чинні нормативно-правові важелі не дають можливість юридичним способом ефективно реалізовувати власну громадянську політику. І, хоча Конституція України містить необхідні положення для лобіювання власних інтересів переважної більшості громадян, ряд законів та підзаконних актів створюють перешкоди на цьому шляху.

Все це, а також не рівні можливості в протистоянні бізнесовим лобістам, які інтегрувалися в систему державної влади, з метою реалізації власних лобістських інтересів, що пов'язані із заволодінням державного майна, яке відповідно до основного Закону належить народу України, унеможлиблює розвиток громадянського суспільства в Україні та становить загрозу національній безпеці.

Основний зміст дослідження

Державне управління, відповідно до конституції України, міжнародних норм та положень, має здійснюватись від імені народу, що проживає на даній території, відповідно до принципу більшості. Проте, останнім часом сучасні дослідники почали звертатися до інших теорій та формулювань концепцій управління громадянським суспільством. Окрім єдиного виборчого стандарту, що використовується в переважній більшості країн для проведення виборів, голосувань, референдумів та інших способів волевиявлення громадянського суспільства є й критики такої переваги більшості. Так, ряд дослідників політологів (А. Токвіль, Г. Москвой, В. Парето, Р. Михельс) підвергли криці демократичні устої, що уособлюють в собі принцип більшості. Наприклад, А. Токвіль у своїх працях зазначив, що більшість може розглядатися, як тиранія, так само, як і тиранія одного, або небагатьох [11]. До прикладів таких випадків критики принципу більшості

відносять владу А. Гітлера, який прийшов до влади через підтримку більшості [12]. Інші іронічно висловлюють думку, що демократія, це панування більшої частини суспільства, над кращою. Думка прихильників правлячої частини суспільства знаходить приклади, де егоїстичні і егоцентричні прагнення людини, використовуються спритними популістами, здатними захоплювати масу, для відмежування від влади скромних і більш розумних.

Судячи із зазначеного можна сформулювати твердження, що, демократія не запобігає приходу до влади лобістів корпорократів, які нехтують інтересами суспільства, мають низьку культуру та моральність, а також витончений розум. Чи можна розглядати це, як інформаційну технологію маніпулювання свідомістю переважної більшості громадян, оскільки вислови деяких вчених не мають такої ваги, як статистика, що була приведена в даній статті. І згідно з дослідженнями багатьох аналітичних організацій переважна більшість громадян – це бідні, фінансово не забезпечені та матеріально не готові до проведення лобістських (активних) операцій. Так, за даними досліджень інституту Credit Suisse станом на 2017 р., 70,1% складають люди із невисокими статками, 21,3% середніми статками, 7,9 % багатих людей і 0,7% найбагатших людей на планеті. Тому, враховуючи особливості підходів до формування поняття громадянське суспільство та переважна більшість, слід їх ототожнити, оскільки потребують уваги з боку держави саме вони [13].

Ефективність проведення заходів із реалізації власних інтересів громадян залежить від напрацювань, які можуть бути використані, як інструкція до певних дій. На загальнонауковому рівні відповідне явище можна назвати технологією, яка складається із методів та інструментів. Визначення цих понять закріплені в працях багатьох вчених, а також в тлумачних словниках. О. Смирнова характеризує поняття технологія, як спосіб реалізації професійної діяльності [14], К. Мічман його

розглядає, як сукупність методів та інструментів для вирішення певної задачі [15]. Дж. Бекман пов'язує його із поєднанням засобів виробництва у комплексі із запланованими заходами [16].

Залежно від виду діяльності дане поняття набуває певних змін. Так, технологія виробництва та технологія проведення заходів із втілення інтересів громадськості мають різну природу. Наприклад, технологія виробництва включає в себе набір методів машинної обробки матеріалів з використанням інструментів такої обробки, а технології лобіювання мають включати в себе алгоритми послідовних дій, що залежать від обставин та засоби, які дають можливість покращити відповідну діяльність.

Отже, технології лобіювання інтересів більшості мають включати в себе готові напрацювання, побудовані на основі практичних, або розрахунково-аналітичних моделей поведінки лобістів, що прагнуть вплинути на процеси, або явища в суспільстві. Засоби, які можуть бути використані в такій діяльності повинні спрощувати роботу лобістів, надаючи їм перевагу над опозиційними лобістами. З цього випливає ряд визначень:

- «методи лобіювання» – алгоритми діяльності соціальних груп населення, що прагнуть спільно вплинути на суспільні процеси, або явища в державі;

- «інструменти лобіювання» – засоби, що використовуються лобістами під час проведення активних заходів з реалізації власних інтересів;

- «технології лобіювання» – комплекс методів та інструментів лобістської діяльності, що використовуються суб'єктами лобіювання для реалізації власних інтересів.

До найбільш розповсюджених методів лобіювання інтересів переважної більшості громадянського суспільства можна віднести:

- незалежну журналістську діяльність, що дає можливість висвітлити проблемні аспекти в державі, з метою привернення уваги більшості громадян;

- волонтерську діяльність, яка показала потужні можливості громадянського суспільства у вигляді матеріальної, продовольчої, соціальної та медичної підтримки українських військових та активістів в період «Революції гідності»;

- інформаційну діяльність, направлену на протидію технологіям негативного інформаційного впливу на незахищені верстви населення, а також ведення активних інформаційних заходів в соціальних мережах.

До інструментів лобістської діяльності громадянського суспільства можна віднести:

- ефективні способи подачі медійної інформації, що має бути отримана та належним чином сприйнята споживачами;

- автоматизовані системи розповсюдження, збору та аналізу інформації (мережеві боти, програмне забезпечення для аналізу контенту в соціальних мережах, програмні бібліотеки для аналізу надвеликих даних, способи машинної обробки даних з використання штучного інтелекту та ін.);

- різні передавачі та ретранслятори інформаційних повідомлень та ін.

В Україні останніми роками спостерігається активний розвиток як методів, так і інструментів лобістської діяльності, що обмовлено, розвитком інформаційних технологій зокрема, та розвитком демократичних процесів в нашій країні в цілому. Даний фактор є дуже суттєвим для розвитку соціального лобізму в Україні, оскільки саме об'єднання суспільства дає можливість реалізувати його спільні інтереси. Та зважаючи на ряд покращень, слід розуміти, що людство перейшло до нової епохи, її прийнято називати «Четверта технологічна революція». Це той час, коли штучний інтелект починає відігравати ключову роль в житті суспільства.

Разом із можливостями спілкуватися та відстоювати власні інтереси, громадяни поступово починають потрапляти в пастку інформаційного хаосу, де визначити, як, і куди їх рухатись, стає все складніше.

Величезна кількість лобістів, необмежена кількість засобів масової інформації (ЗМІ), безліч інформаційних повідомлень та багато інших факторів роблять людей байдужими до важливого, що можна представити, як загрозу сучасності. Безумовно нова епоха потребує адаптації, проте від швидкості такої адаптації залежить безпека громадянського суспільства.

Громадянському суспільству необхідно активізувати свої зусилля в інформаційному просторі, навчитися відрізняти лобістські впливи від достовірної інформації.

Окрім війни на Сході нашої країни триває інформаційна війна. Російський телеканали та інші засоби інформаційного впливу цілодобово транслюють правильно підібраний контент для зневірившихся українців, з метою дестабілізувати ситуацію в країні. Все це, та багато інших прикладів, які характеризують роль інформаційних технологій в лобістській діяльності, дають можливість стверджувати, що з метою забезпечення безпеки громадянського суспільства, як головної складової безпеки держави, суспільство потребує інноваційних підходів для формування національної безпеки. Існує потреба створенні єдиної концепції забезпечення безпеки громадянського суспільства в Україні, що має бути створена з використанням сучасних інформаційних технологій штучного інтелекту, ефективних нормативно-правових інструментів та соціальної підтримки такої ініціативи переважною більшістю громадян.

Висновки. Технології лобіювання інтересів громадянського суспільства можуть бути представлені, як комплекс методів та інструментів лобістської діяльності, що використовуються суб'єктами лобіювання для реалізації власних інтересів.

Серед переважної більшості громадян в Україні, які мають можливості лише прокормити свої сім'ї, відсутні ресурси для проведення активної лобістської діяльності.

Представників народного волевиявлення, що представляють інтереси громадян у парламенті можна виділити в окрему групу лобістів, яких пов'язують процеси отриманням прибутків для власних бізнесових структур.

Дослідження поняття лобізму показало, що дане явище характеризується виключно законними діями, направленими на відстоювання інтересів лобістських груп. Проте в Україні лобіювання інтересів більшості громадян ускладнене, оскільки представники громадянського суспільства діючи виключно в рамках законів не можуть протистояти корумпованим лобістам, які проводять власну лобістську політику, хоча норми конституції України передбачають проведення активних заходів громадянам у разі нехтування їхніми інтересами.

Так, в результаті проведення аналізу можливих шляхів реалізації інтересів громадянського суспільства, визначено необхідність розробки єдиної концепції забезпечення безпеки громадянського суспільства в Україні на базі сучасних інформаційних технологій штучного інтелекту, ефективних нормативно-правових інструментів та соціальної підтримки такої ініціативи переважною більшістю громадян.

Література:

1. Структура статків населення світу станом на 2017р., Науково-дослідний інститут Credit Suisse, URL: <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/articles/news-and-expertise/global-wealth-pyramid-decreased-base-201801.html> (дата звернення 18.09.2018).
2. Нерівність прибутків та показники бідності, Сайт статистики Європейського союзу. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7894008/8256843/Flash-estimates-of-income-inequalities-and-poverty-indicators-experimental-results-2017.pdf> (дата звернення 18.09.2018).
3. Уровень жизни // Официальный сайт Федеральной службы государственной статистики. – URL: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rossstat/ru/statistics/population/level/# (дата звернення 18.09.2018).
4. Проект Закону про лобізм №5144 від 20.09.2016, 5 сесія VIII скликання, Включено до порядку денного: 1852-VIII від 21.02.2017, автори: Князевич Р. П., Власенко С.В. та ін. URL:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052(дата звернення 18.09.2018).

5. Проект Закону про правовий статус груп об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді України № 3188-1 від 03.11.1999, Сесія реєстрації: 4 сесія III скликання, автори: Ю. Сахно, О. Задорожній та ін. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=7028 (дата звернення 18.09.2018).

6. Cox T. Democratisation and the Growth of Pressure Groups in Soviet and Post-Soviet Politics. Richardson J.J. [ed.] Pressure Groups. Oxford University Press, 1993. P. 71-86.

7. Сергеев В. Лобізм в Україні: можливості неурядових організацій. *Політичний менеджмент: журнал*. 2007. №3. С. 88–95.

8. Нестерович В. Технологія опосередкованого лобіювання: тенденції розвитку. *Вибори та демократія : журнал*. 2007. №3. С. 23-28.

9. Базілевич Д. Лобіювання в Україні: запрошення до дискусії. URL: <http://lobbying.in.ua/content/lobyuvannyav-ukr/zaproshehnyya-do-diskus> (дата звернення 18.09.2018).

10. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141), Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція — Редакція від 30.09.2016, підстава - 1401-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 18.09.2018).

11. Токвиль А. де. Демократия в Америке. М.: Прогресс, 1994. 560с.

12. Россия и США: становление отношений. 1765-1815 : документы и материалы. Москва : Наука, 1980. 752 с.

13. Khoroshkovsky V. The Strategic Choice. Politics and the Times. 2003. № 4. P. 3-11.

14. Смирнова А. В. Понятие «Технология» в профессиональной деятельности учителя. URL: <https://moluch.ru/archive/62/9364/> (дата звернення 18.09.2018).

15. Mitcham C., Shatzberg E. Op. cit. P. 32.

16. Beckmann J. Entwurf der allgemeinen Technologie. Vorrath Kleiner Anmerkungen über machinerey gelehrte Gegenstände. Göttingen, 1806.

Reference:

1. Структура statkiv naselehenia svitu stanom na 2017r., Naukovo-doslidnyi instytut Credit Suisse, URL: <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/articles/news-and-expertise/global-wealth-pyramid-decreased-base-201801.html> (data zvernennia 18.09.2018).
2. Nerivnist prybutkiv ta pokaznyky bidnosti, Sait statystyky Yevropeiskoho soiuzu. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7894008/8256843/Flash-estimates-of-income-inequalities-and-poverty-indicators-experimental-results-2017.pdf> (data zvernennia 18.09.2018).
3. Uroven zhyzny // Ofytsyalnii sait Federalnoi sluzhbi hosudarstvennoi statystyky. – URL:

http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rossstat/ru/statistics/population/level/# (data zvernennia 18.09.2018).

4. Proekt Zakonu pro lobizm №5144 vid 20.09.2016, 5 sesiia VIII sklykannia, Vklucheno do poriadku dennoho: 1852-VIII vid 21.02.2017, avtory: Kniazevych R. P., Vlasenko S.V. ta in. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052(data zvernennia 18.09.2018).

5. Proekt Zakonu pro pravovyi status hrup obiednanykh spilnymy interesamy (lobistskykh hrup) u Verkhovni Radi Ukrainy № 3188-1 vid 03.11.1999, Sesiia reiestratsii: 4 sesiia III sklykannia, avtory: Yu. Sakhno, O. Zadorozhnyi ta in. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=7028 (data zvernennia 18.09.2018).

6. Cox T. Democratisation and the Growth of Pressure Groups in Soviet and Post-Soviet Politics. Richardson J.J. [ed.] Pressure Groups. Oxford University Press, 1993. P. 71-86.

7. Serhieiev V. Lobizm v Ukraini: mozhlyvosti neuriadovykh orhanizatsii. Politychnyi menedzhment: zhurnal. 2007. №3. S. 88–95.

8. Nesterovych V. Tekhnolohiia oposeredkovanoho lobiiuvannia: tendentsii rozvytku. Vybory ta demokratiia : zhurnal. 2007. №3. S. 23-28.

9. Bazilevych D. Lobiiuvannia v Ukraini: zaproshennia do diskusii. URL: <http://lobbying.in.ua/content/lobyuvannyav-ukr/zaproshennya-do-diskus> (data zvernennia 18.09.2018).

10. Konstytutsiia Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1996, № 30, st. 141), Dokument 254k/96-VR, chynnyi, potochna redaktsiia — Redaktsiia vid 30.09.2016, pidstava - 1401-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia 18.09.2018).

11. Tokvyl A. de. Demokratyia v Ameryke. M.: Prohress, 1994. 560s.

12. Rossiya y SShA: stanovlenye otnoshenyi. 1765-1815 : dokumenty y materyali. Moskva : Nauka, 1980. 752 s.

13. Khoroshkovsky V. The Strategic Choice. Politics and the Times. 2003. № 4. P. 3-11.

14. Smyrnova A. V. Poniatye «Tekhnolohyia» v professyonalnoi deiatelnosti uchytelia. URL: <https://moluch.ru/archive/62/9364/> (data zvernennia 18.09.2018).

15. Mitcham C., Shatzberg E. Op. cit. P. 32.

16. Beckmann J. Entwurf der allgemeinen Technologie. Vorrath Kleiner Anmerkungen über machinerey gelehrte Gegenstände. Göttingen, 1806.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018 р.